

การประชุมเชิงปฏิบัติการ
โครงการองค์ความรู้ว่าด้วยการกลั่นกรองและวิเคราะห์
เอกสารประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้านเพื่องานโบราณคดี
๒๒ - ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๗

สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร

พ.ศ. ๒๕๕๗

คำนำ

กรมศิลปากร สำนักโบราณคดีได้จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการโครงการองค์ความรู้ว่าด้วยการกลั่นกรอง และวิเคราะห์เอกสารประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้าน เพื่องานโบราณคดี ระหว่างวันที่ ๒๒ – ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ณ ห้องประชุมอาคารดำรงราชานุภาพ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ด้วยมุ่งหมายให้กิจกรรมดังกล่าวเป็นการรวบรวมองค์ความรู้ในการกลั่นกรอง และวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของเอกสารประวัติศาสตร์ประเภทตำนาน และนิทานพื้นบ้าน ซึ่งนักโบราณคดี หรือบุคลากรของกรมศิลปากรทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคล้วนมีโอกาสได้เกี่ยวข้อง ด้วยลักษณะเอกสารประวัติศาสตร์ที่มีจารีตการบันทึกแตกต่างจากเอกสารประวัติศาสตร์ประเภทลายลักษณ์อักษรอื่น เช่น ศิลจารึก พงศาวดาร จดหมายเหตุ ฯลฯ เนื่องจากเรื่องราวของตำนาน และนิทานพื้นบ้าน ส่วนใหญ่เป็นการบอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่มีระยะเวลาห่างไกลจากปัจจุบัน ด้วยการใช้สัญลักษณ์ในการอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆในงานบันทึกนั้น การแปลความสัญลักษณ์ในเอกสารประวัติศาสตร์ประเภทนี้จึงจำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจในงานบันทึกตำนาน และนิทานพื้นบ้านนั้นอย่างครบถ้วน รอบด้าน ซึ่งจะทำให้การแปลความเรื่องราวในงานบันทึกประวัติศาสตร์ดังกล่าวมีความน่าเชื่อถือ

คณะทำงานจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ คาดหวังว่า องค์ความรู้ในการกลั่นกรอง และวิเคราะห์เอกสารประเภทตำนาน และนิทานพื้นบ้าน ซึ่งวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านร่วมกันนำเสนอในการประชุมนี้จะก่อให้เกิดแนวทางในการกลั่นกรองเอกสารทางประวัติศาสตร์ประเภทนี้ เพื่อใช้ในงานโบราณคดีต่อไป

คณะทำงานฯ

มิถุนายน ๒๕๕๗

สารบัญ

คำนำ	ก
การประชุมเชิงปฏิบัติการ โครงการองค์ความรู้ว่าด้วยการกลั่นกรอง และวิเคราะห์ เอกสารประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้าน เพื่องานโบราณคดี	๑
รายละเอียดการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ วันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗	๕
รายละเอียดการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ วันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๗	๒๑
การประเมินผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ โครงการองค์ความรู้ว่าด้วยการกลั่นกรอง และวิเคราะห์ เอกสารประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้าน เพื่องานโบราณคดี	๒๘
สรุป	๒๙
ภาคผนวก	๓๐

ภาคผนวก

เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง วันवार กาลเวลา นานาศักราช และจารีตการบันทึกเอกสารทางประวัติศาสตร์จีน
โดย อาจารย์ประพจน์ สุภรณ์มนตรี

ประวัติศาสตร์นิพนธ์ของประเทศจีน

1. จดหมายเหตุราชกิจรายวันของราชวงศ์ชิง
2. พระราชพงศาวดารประจำรัชกาลของราชวงศ์ชิง
3. ลำดับราชวงศ์ในประวัติศาสตร์จีน
4. รายชื่อประวัติศาสตร์ฉบับหลวงของประเทศจีนรวม 26 ฉบับ
5. สารบัญย่อประวัติศาสตร์ราชวงศ์ชิง (ร่าง) ฉบับหลวง

Myanmar Historical Works

1. Pagan Yazawin, Chronicle of Pagan.
2. Toung Oo Yazawin, Chronicle of Toung Oo by Shin Nyana ThaeKhanGyi (Monk).
3. Yazawin Gyaw, by Shin Thilawuntha (Monk), written in 882 B.E. (1520) at Yindaw. Mostly about Chronicle of Kings of India and Ceylon and very little about Myanmar Kings. The only interesting thing is his reference to the existence of a Myanmar Chronicle about Pyay, Pagan, Pinya, and Innwa(Ava).
4. Yazawin Gyoke, by Shin Agga Dhammalankara(Monk).
5. Thaton Yazawin, Chronicle of Thaton.
6. Mon Yazawin, Chronicle of Mons.
7. Zinmae Yazawin, Chronicle of Chiangmai, by Sithu Gamani Thingyan, who was Maharatanapon Taik Soe (Chief of the custom house at Mandalay?)
8. Yakhaing Yazawin, Chronicle of Arakan.
9. Yodaya Yazawin, Chronicle of Siam.
10. Tayoke Yazawin, Chronicle of China.
11. Putakay Yazawin, Chronicle of Portugal, by an unknown monk(?).
12. Maha Yazawingyi, Maha Yazawin Lat, Maha Yazawin Choke, U Kala's Chronicle, with shorter and brief or concise versions.
13. Maha Yazawinthit, New Chronicle by Twinthin Taik Wun Mingyi MahaSithu. He was given charge of inscriptions at Amarapura by Bodawpaya.
14. Hman Nan Chronicle
15. Dutiya Maha Yazawin, Second Chronicle.
16. Ngazu Dayaka Min Ahmabon, Memoir on the mistakes made by Ngazu Dayaka Min(i.e.Nanda Bayin)

17. Hanthawaddy Min Ahmabon, Memoir on the mistakes made by Hanthawaddy Min (i.e. Mahadhammayazadipati, the last king of Nyaung Yan Dynasty of Ava)
18. Yazawunthadipaka, by Maung O, otherwise known as Salin Minthagyi(Prince of Salin). He was brother-in-law of Bagyidaw.
19. Majjhimadesa-Sihaladipa-Myanmar-Yazawin Gyoke, Concise chronicle of India, Ceylon and Myanmar, by NyaungGan Sayadaw (monk).
20. Yazadhirit Ayebon, Memoir on the reign of Yazadhirit by Bhinnya Dala. A Mon who served under Bayinnaung as a minister.
21. Hanthawaddy Hsinbyumyashin Ayebon, Memoir on the reign of Bayinnaung.
22. Aluang Mintayagyi Ayebon, memoir on the reign of Alaungpaya by Lakwae Nawrathar.
23. Alaung Mintayagyi Ayebon, Another memoir on the reign of Alaungpaya by Twin Thin Taik Wun Maha Sithu.
24. Dhammazedī Atthokpatti Sardan, List of Mon king Dhammazedī.
25. Maha Pyinnya Gyaw Chauk Hton, Wise Saying of Arakanese minister, Maha Pyinnya Gyaw.
26. Yazawin Choke, Concise chronicle.
27. Wunthadipani, Religious History by the second Kyaw Aung San Hta Sayadaw.
28. Wunthamala, Religious History by Nyaung Gan Sayadaw.
29. Thathanawunthadipani, Religious History by Monyway Sayadaw.
30. Yazawin Thanbauk, Mnemonic verse for kings and dates from Myanmar history by Mingyi Atula Maha Dhammika Yaza.

31. Amarapura myo Thamaing, Account of Amarapura by Atwin Wun
NayMyoThihathu.
32. Maniyadanabon, A new version of a chronicle of Wun Zin Min Yaza, tutor
and later minister to the first Min Khaung (1401-22), by Shin
Saddhammalankara (monk).
33. Mon Yway Maha Yazawin Gyaw by Mon Yway Sayadaw (monk).
34. Kon Baung Zet Maha YazawindawGyi by U Maung Muang Tin.

List of Ayegyins

1. Ayegyin for Thakin Htway by Shin Thuye.
2. Ayegyin for Tabin Shwe Hti by Hlawka Thondaung Hmu (i.e. an officer
commanding 3,000 hlawka boats).
3. Another Ayegyin for Tabin Shwe Hti by same.
4. Another Ayegyin for Tabin Shwe Hti by same.
5. Ayegyin for Mintaya Maedaw (Queen Mother), by Nawaday.
6. Ayegyin for Nat Shin Maedaw by Sakaing Sar.
7. Ayegyin for Yakhaing Par Mipayar, i.e. the Queen who was taken to Arakan.
(Daughter of Nandabayin taken to Arakan in 1599 by Minyazagyi after the fall
of Pegu?), by Sakaing Sar.
8. Ayegyin for Hanthawaddy Maha Upayazagyi (Crown Prince of Pegu), by
Thinkhayar, governor of Talok Myo.
9. Ayegyin for Minye Kyaw Swa's son, known as the younger Crown Prince of
Ava, by Thinkhayar, governor of Talok Myo.
10. Ayegyin for Bayin Hna-ma-daw (sister of the king), by Nawaday.
11. Ayegyin for Thakhin Gyi by Pe Thunge Sar.
12. Ayegyin for Min Ye Dibha by Shin Than Kho.

13. Ayegyin for Min Ye Na Ya by Zayya Yandameik.
14. Ayegyin for Yakhaing Minthami by Adu Min Nyoe.
15. Ayegyin for Princess of Myaydu by Min Kyaw Htin (a young poet).

การประชุมเชิงปฏิบัติการ
โครงการองค์ความรู้ด้วยการกลั่นกรอง และวิเคราะห์เอกสารประวัติศาสตร์ ตำนาน
และนิทานพื้นบ้าน เพื่องานโบราณคดี

หลักการและเหตุผล

ประเทศไทยมีจารีตการบันทึกเหตุการณ์ที่มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องในลักษณะต่างๆ อาทิ ตำนาน นิทานพื้นบ้าน จารึก พงศาวดาร จดหมายเหตุ ฯลฯ จารีตของการบันทึกในลักษณะดังกล่าวนี้เมื่อผ่านกาลเวลามาถึงปัจจุบัน เป็นการยากต่อการทำความเข้าใจในเนื้อหาที่สอดแทรกด้วยสัญลักษณ์ในการอธิบายเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และด้วยประสบการณ์ในการคิดวิเคราะห์ของผู้ใช้ข้อมูลเอกสารประวัติศาสตร์ที่จำกัด ส่งผลให้เอกสารทางประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้านเหล่านี้ กลายเป็นข้อมูลที่ถูกกละเลยในการนำมาใช้การอ้างอิงทางวิชาการ และกลายเป็นสิ่งไร้สาระ ล้าสมัย

เอกสารทางประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้านเหล่านี้ นักวิชาการสาขาต่างๆ อาทิ ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา โบราณคดี อักษรศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ฯลฯ ได้ทำการศึกษาและพบว่า สัญลักษณ์หรือความพรรณนาในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้านนั้น มีข้อมูลที่สอดคล้อง สอดเทียบได้กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เป็นเอกสารอ้างอิงชั้นที่สอง หรือข้อมูลทางโบราณคดี เช่น กรณีการล่มสลายของเมืองโบราณในภาคเหนือ ที่กล่าวถึงในพงศาวดารโยนกว่า เกิดจากผู้คนในเมืองนั้นกินปลาไหลเผือก จึงเกิดอาเพศกับเมือง ซึ่งเมื่อตรวจสอบข้อมูลทางโบราณคดี ธรณีวิทยา พบว่า บริเวณพื้นที่ดังกล่าวตั้งอยู่ในบริเวณรอยเลื่อนของแผ่นดิน หรือการเรียกกลุ่มชนที่มาจากถิ่นอื่นว่า ยักษ์ หรือนาค ซึ่งจารีตการกำหนดสัญลักษณ์สัตว์ในเทวนิยาย เหล่านี้ได้พบเฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น หากยังพบในดินแดนเขมรโบราณ สิ่งเหล่านี้ เป็นสัญลักษณ์ที่น่าสนใจและมีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ขาดพันธุวิทยา ซึ่งจำเป็นต้องใช้ความรู้ในการประเมินคุณค่าเอกสารทางประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้านนั้น จึงจะสามารถนำข้อมูลนั้นไปใช้ในการสนับสนุนข้อมูลการวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีให้มีความน่าเชื่อถือในทางวิชาการมากยิ่งขึ้น

สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร ในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดูแล รักษา อนุรักษ์ และการศึกษา ค้นคว้า วิจัยเกี่ยวกับมรดกศิลปวัฒนธรรมของชาติ เพื่อดำรงรักษา และสืบทอดมรดกทางศิลปวัฒนธรรมนั้นให้คงอยู่สืบไป และหน้าที่ประการหนึ่ง คือ สร้างองค์ความรู้ในการประเมินคุณค่าในเอกสารทางประวัติศาสตร์ เพื่อการใช้ตรวจสอบข้อมูลทางโบราณคดีให้เกิดกับบุคลากรของหน่วยงานซึ่งมีการปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมประเภทเอกสารประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้าน จึงริเริ่มจัดทำโครงการองค์ความรู้ด้วยการกลั่นกรองและวิเคราะห์เอกสารประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้านเพื่องานโบราณคดี ทั้งนี้ด้วยตระหนักว่า เอกสารทางประวัติศาสตร์ อาทิ จารึก พงศาวดาร จดหมายเหตุ ฯลฯ ตำนาน และนิทานพื้นบ้านเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ เสมือนบันทึกแห่งกาลเวลาที่แสดงความเป็นมาของชาติไทย และ

ดินแดนร่วมภูมิภาคของไทยที่เกี่ยวข้องกันมาจากภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน ผ่านจารีตแห่งการบันทึกที่ต้องอาศัยการแปลความ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการใช้เอกสารประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้าน ในงานโบราณคดี
๒. เพื่อเผยแพร่กิจกรรมของกรมศิลปากรในฐานะหน่วยงานที่มีหน้าที่สำคัญในการดำรงรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ

เป้าหมาย

๑. ดำเนินการจัดเตรียมการประชุมเชิงปฏิบัติการองค์ความรู้ด้วยการกลั่นกรอง และวิเคราะห์เอกสารประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้านเพื่องานโบราณคดี
๒. ดำเนินการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการองค์ความรู้ด้วยการกลั่นกรอง และวิเคราะห์เอกสารประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้านเพื่องานโบราณคดี

ระยะเวลาดำเนินการ

๒๒ – ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๗

ณ ห้องประชุมอาคารดำรงราชานุภาพ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

ผู้รับผิดชอบดำเนินการ

กลุ่มวิจัยและพัฒนางานโบราณคดี สำนักโบราณคดี
กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. เป็นกิจกรรมหนึ่งที่เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการประเมินคุณค่าเอกสารเพื่อการอ้างอิงในงานวิชาการโบราณคดี
๒. สร้างการรับรู้ในคุณค่าของเอกสารโบราณ ตำนาน นิทานพื้นบ้าน ฯลฯ ซึ่งจะก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการอนุรักษ์หลักฐานเหล่านี้ไว้เพื่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติสืบไป

สภาพทั่วไปของเวทีในห้องประชุมอาคาร
ดำรงราชานุภาพ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
พระนคร

สภาพทั่วไปของห้องประชุม

กำหนดการประชุมเชิงปฏิบัติการ
โครงการองค์ความรู้ว่าด้วยการกลั่นกรอง และวิเคราะห์เอกสารประวัติศาสตร์
ตำนาน และนิทานพื้นบ้านเพื่องานโบราณคดี
วันที่ ๒๒ – ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๗
ณ ห้องประชุมอาคารดำรงราชานุภาพ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

วันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗

๐๘.๐๐ – ๐๙.๐๐ น.

ลงทะเบียน

๐๙.๐๐ – ๐๙.๓๐ น.

พิธีเปิดการประชุมเชิงปฏิบัติการโครงการองค์ความรู้ว่าด้วยการกลั่นกรอง และ
วิเคราะห์เอกสารประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้านเพื่องานโบราณคดี

- นางมนต์จันทร์ วงศ์จตุรภัทร (นักโบราณคดีชำนาญการพิเศษ)
กล่าวรายงาน
- ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านโบราณคดี (นายนิติ แสงวันฉน์) กล่าวเปิดการประชุมฯ
- รับประทานอาหารว่างและเครื่องดื่ม

๑๐.๐๐ – ๑๒.๐๐ น.

การอภิปราย เรื่อง จารัตการบันทึกเอกสารประวัติศาสตร์ของโลกลมุสลิม
วิทยากร อาจารย์อาลี เสือสมิง นักวิชาการอิสระ
นายการุญ ฉัตรสุวรรณ นักวิชาการอิสระ
ดำเนินการอภิปราย นายนิติ แสงวันฉน์
ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านโบราณคดี กรมศิลปากร

๑๒.๐๐. – ๑๓.๐๐ น.

รับประทานอาหารกลางวัน

๑๓.๐๐ – ๑๕.๐๐ น.

การอภิปราย เรื่อง วันवार กาลเวลา นานาคักราช และจารัตการบันทึกเอกสาร
ทางประวัติศาสตร์จีน

วิทยากร อาจารย์ ดร.วินัย พงศ์ศรีเพียร
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านประวัติศาสตร์
อาจารย์ประพฤทธิ์ ศุกลรัตน์เมธี
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านประวัติศาสตร์จีน

ดำเนินการอภิปราย นายนิติ แสงวันฉน์
ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านโบราณคดี กรมศิลปากร

๑๕.๐๐ – ๑๖.๓๐ น.

การบรรยาย เรื่อง การเขียนและชำระเอกสารประวัติศาสตร์พม่า

วิทยากร อาจารย์วาทัญญู ฟ้าทอง
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านประวัติศาสตร์พม่า

(รับประทานอาหารว่างและเครื่องดื่มระหว่างการบรรยาย)

วันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๗

๐๙.๐๐ – ๑๒.๐๐ น.

การบรรยาย เรื่อง *ตำนานและนิทานพื้นบ้าน : เงื่อนไขของการแปลความ*
 วิทยากร รองศาสตราจารย์ประทีป ชุมพล
 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านประวัติศาสตร์

(รับประทานอาหารว่างและเครื่องดื่มระหว่างการอภิปราย)

๑๒.๐๐ – ๑๓.๐๐ น.

รับประทานอาหารกลางวัน

๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น.

การบรรยาย เรื่อง *การศึกษาเรื่องจากตำนานของไทย*

วิทยากร นายพิเศษ เจียจันทร์พงษ์ ผู้ทรงคุณวุฒิกรมศิลปากร

(รับประทานอาหารว่างและเครื่องดื่มระหว่างการอภิปราย)

๑๖.๐๐ – ๑๖.๓๐ น.

ตอบข้อซักถาม/ ปิดการประชุมฯ

รายละเอียดการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ

วันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗

๐๘.๐๐ – ๐๙.๐๐ น.

ลงทะเบียน

ผู้เข้าร่วมประชุมลงทะเบียนเพื่อรับเอกสาร
 ก่อนการประชุมฯ

นายธีรศักดิ์ หนูศิลป์ และนางสาวชญธิกา มนาปี นักโบราณคดี กลุ่มวิจัย
และพัฒนางานโบราณคดี ทำหน้าที่พิธีกรการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ

๐๙.๐๐ – ๐๙.๓๐ น.

พิธีเปิดการประชุมเชิงปฏิบัติการโครงการองค์ความรู้ว่าด้วยการกลั่นกรอง
และวิเคราะห์เอกสารประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้านเพื่องาน
โบราณคดี

- นางมนต์จันทร์ วงศ์จตุรภัทร (นักโบราณคดีชำนาญการพิเศษ) กล่าวรายงาน
- ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านโบราณคดี (นายนิติ แสงวิวัฒน์) กล่าวเปิดการประชุมฯ

นางมนต์จันทร์ วงศ์จตุรภัทร นักโบราณคดีชำนาญการพิเศษ
กลุ่มวิจัยและพัฒนางานโบราณคดี กล่าวรายงานต่อประธานฯ
ในพิธีเปิดการประชุมเชิงปฏิบัติการโครงการองค์ความรู้ว่าด้วย
การกลั่นกรอง และวิเคราะห์เอกสารประวัติศาสตร์ ตำนาน และ

คำกล่าวรายงาน
ของ นางมนต์จันทร์ วงศ์จตุรภัทร
เนื่องในพิธีเปิดการประชุมเชิงปฏิบัติการ
โครงการองค์ความรู้ว่าด้วยการกลั่นกรอง และวิเคราะห์เอกสารประวัติศาสตร์
ตำนาน และนิทานพื้นบ้านเพื่องานโบราณคดี
วันพฤหัสบดีที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗
ณ ห้องประชุมอาคารดำรงราชานุภาพ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร กรุงเทพมหานคร

เรียน ท่านผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านโบราณคดี หัวหน้ากลุ่มงาน วิทยากร และผู้เข้าร่วมการประชุมทุกท่าน

ดิฉันรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่ง ที่ท่านกรุณาให้เกียรติมาเป็นประธานในพิธีเปิดการประชุมเชิงปฏิบัติการ “โครงการองค์ความรู้ว่าด้วยการกลั่นกรอง และวิเคราะห์เอกสารประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้านเพื่องานโบราณคดี” ในวันนี้

ดิฉันขอกราบเรียนรายงานความเป็นมาของโครงการฯโดยสังเขปดังนี้

เอกสารทางประวัติศาสตร์ อาทิ จารึก พงศาวดาร จดหมายเหตุ ตำนาน และนิทานพื้นบ้านเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ เปรียบเสมือนบันทึกแห่งกาลเวลาที่บ่งชี้ให้เห็นถึงพัฒนาความเป็นมาของชุมชน และบ้านเมืองที่ตั้งอยู่ในดินแดนประเทศไทยปัจจุบัน และพื้นที่ใกล้เคียง สัญลักษณ์หรือข้อความพรรณนาที่ปรากฏอยู่ในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้าน เป็นข้อมูลที่สอดคล้องและสามารถนำไปใช้ตรวจสอบเปรียบเทียบได้กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เป็นเอกสารอ้างอิงชั้นที่สองและข้อมูลทางโบราณคดี แต่ด้วยจารีตของการบันทึกเอกสารทางประวัติศาสตร์ ตำนานและนิทานพื้นบ้านต่างๆ เหล่านั้น เป็นเรื่องที่ยากต่อการทำความเข้าใจในเนื้อหาที่สอดแทรกด้วยสัญลักษณ์ในการอธิบายเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และด้วยข้อจำกัดในประสบการณ์ของผู้ใช้ข้อมูลเอกสารทางประวัติศาสตร์ประเภทนี้ จึงส่งผลให้ข้อมูลเอกสารทางประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้านไม่อาจนำมาใช้อธิบายเหตุการณ์ในอดีต ได้โดยตรง และถูกละเลยไป ด้วยเห็นว่าเป็นสิ่งไร้สาระ ล้าสมัย

สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร ในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดูแล รักษา และศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ เพื่อดำรงรักษา และสืบทอดมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ ให้ดำรงสืบไปมีความตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญแห่งมรดกทางวัฒนธรรมของเอกสารทางประวัติศาสตร์เหล่านี้ จึงริเริ่มจัดทำโครงการองค์ความรู้ว่าด้วยการกลั่นกรองและวิเคราะห์เอกสารประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้านเพื่องานโบราณคดี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการประเมินคุณค่าเอกสารทางประวัติศาสตร์ในฐานะข้อมูลร่วมที่ใช้ในงานวิชาการทางโบราณคดี ซึ่งจะประกอบเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานโบราณคดีของบุคลากรในหน่วยงานกรมศิลปากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้านมรดกวัฒนธรรมประเภทเอกสารทางประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้าน สามารถนำข้อมูล

เหล่านั้นไปใช้สนับสนุนข้อมูลทางวิชาการสาขาอื่น อาทิ มานุษยวิทยา สังคมวิทยา ภูมิศาสตร์ ฯลฯ ให้มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

บัดนี้ ได้เวลาอันสมควรแล้ว ดิฉันขอกราบเรียนเชิญท่านผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านโบราณคดีเปิดการประชุมเชิงปฏิบัติการ “โครงการองค์ความรู้ว่าด้วยการกลั่นกรอง และวิเคราะห์เอกสารประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้านเพื่องานโบราณคดี” เพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้เข้าร่วมประชุม ต่อไป

คำกล่าวในพิธีเปิดการประชุมเชิงปฏิบัติการ
โครงการองค์ความรู้ว่าด้วยการกลั่นกรองและวิเคราะห์
เอกสารประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้านเพื่องานโบราณคดี
ของ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านโบราณคดี (นายนิติ แสงวิณณ์)
วันพฤหัสบดีที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗
ณ ห้องประชุมอาคารดำรงราชานุภาพ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร กรุงเทพมหานคร

ผู้อำนวยการสำนักฯ หัวหน้ากลุ่มงาน ท่านวิทยากร และผู้เข้าร่วมการประชุมฯ ทุกท่าน

ผมมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสมาเป็นประธานในพิธีเปิดการประชุมเชิงปฏิบัติการ “โครงการองค์ความรู้ว่าด้วยการกลั่นกรองและวิเคราะห์เอกสารประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้านเพื่องานโบราณคดี”

ตามที่ สำนักโบราณคดีโดยกลุ่มวิจัยและพัฒนางานโบราณคดีได้กำหนดจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ “โครงการองค์ความรู้ว่าด้วยการกลั่นกรอง และวิเคราะห์เอกสารประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้านเพื่องานโบราณคดี” เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในการใช้เอกสารประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้านในงานโบราณคดี ซึ่งเอกสารทางประวัติศาสตร์เหล่านี้จัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติประเภทหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการนับแต่อดีตของประเทศไทย และภูมิภาคใกล้เคียง กรมศิลปากรในฐานะหน่วยงานที่มีหน้าที่สำคัญต่อการธำรงรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมจึงจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ นี้ขึ้น ด้วยมุ่งหมายให้เกิดประโยชน์ต่อบุคลากรผู้ปฏิบัติงานด้านโบราณคดีในหน่วยงานของกรมศิลปากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมประเภทเอกสารประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้าน ให้สามารถนำความรู้ในการประเมินคุณค่าเอกสารทางประวัติศาสตร์ต่างๆ เหล่านี้ไปใช้เพื่อสนับสนุนข้อมูล การวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ทำให้งานศึกษาวิเคราะห์นั้นมีคุณค่า และความน่าเชื่อถือในเชิงวิชาการต่อไป

บัดนี้ ได้เวลาอันสมควรแล้ว ผมขอเปิดการประชุมเชิงปฏิบัติการ “โครงการองค์ความรู้ว่าด้วยการกลั่นกรอง และวิเคราะห์เอกสารประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้าน เพื่องานโบราณคดี” และขอให้การประชุมฯ ครั้งนี้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ทุกประการ

นายนิติ แสงวัฒน ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ
ด้านนโยบายการคลัง กล่าวเปิดการประชุมเชิง
ปฏิบัติการ

สรุปสาระการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ

การประชุมเชิงปฏิบัติการโครงการองค์ความรู้ว่าด้วยการกลั่นกรอง และวิเคราะห์เอกสารประวัติศาสตร์ ตำนานและนิทานพื้นบ้าน เพื่องานโบราณคดี ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ ๒๒ – ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ณ ห้องประชุมอาคารดำรงราชานุภาพ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

ในการประชุมเชิงปฏิบัติการฯครั้งนี้ ได้จัดแบ่งหัวข้อการบรรยายออกเป็น ๒ วัน ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

วันพฤหัสบดีที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๗

- การอภิปราย เรื่อง **จารีตการบันทึกเอกสารประวัติศาสตร์ของโลกมุสลิม**

วิทยากร อาจารย์อาลี เสือสมิง นักวิชาการอิสระ

นายการุญ ฉัตรสุวรรณ นักวิชาการอิสระ

ดำเนินการอภิปราย นายนิติ แสงวัฒน์

ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านโบราณคดี กรมศิลปากร

- การอภิปราย เรื่อง **วันวาร กาลเวลา นานาคักราช และจารีตการบันทึกเอกสาร**

ทางประวัติศาสตร์จีน

วิทยากร อาจารย์ ดร.วินัย พงศ์ศรีเพียร

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านประวัติศาสตร์

อาจารย์ประพจน์ สุภรณ์เมธี

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านประวัติศาสตร์จีน

ดำเนินการอภิปราย นายนิติ แสงวัฒน์

ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านโบราณคดี กรมศิลปากร

- การบรรยาย เรื่อง **การเขียนและชำระเอกสารประวัติศาสตร์พม่า**

วิทยากร อาจารย์วาทัญญู พิภพทอง

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านประวัติศาสตร์พม่า

การอภิปราย เรื่อง **จารีตการบันทึกเอกสารประวัติศาสตร์ของโลกมุสลิม** โดย อาจารย์อาลี เสือสมิง นายการุญ ฉัตรสุวรรณ ดำเนินการอภิปรายโดย นายนิติ แสงวัฒน์

วิทยากรท่านแรก คือ นายการุญ ฉัตรสุวรรณ ได้กล่าวถึงว่า เอกสารประวัติศาสตร์ของมุสลิมมีลักษณะพิเศษของการบันทึก คือ มีปีศักราชนับที่เป็นเฉพาะโดยอ้างอิงจากช่วงเวลาที่ท่านนบีฮัมมัดประกาศศาสนาอิสลาม เมื่อ พ.ศ.๑๑๕๓ เรียกว่า ฮิจเราะฮ์ศักราช (ฮ.ศ.) ซึ่งเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เหล่านี้สามารถอ้างอิงได้ด้วยการตรวจสอบเมื่อมีการบันทึกเหตุการณ์จากฐานสู่ฐาน

อาจารย์อาลี เสือสมิง (สันติ เสือสมิง) กล่าวถึง ภาษาอาหรับนับเป็นภาษาสำคัญใช้ในการบันทึกเอกสารประวัติศาสตร์ของมุสลิม มีพัฒนาการของตระกูลภาษาเซมิติกใต้ ที่แบ่งเป็นกลุ่มภาษา ๓ ภาษา

ได้แก่ ภาษาเอธิโอเปีย ภาษาอารบิกเหนือ และภาษาอารบิกใต้ โดยภาษาอารบิกเหนือ คือ ต้นกำเนิดของภาษาอารบิกมาตรฐาน สายตระกูลกรอยซ อัล-กูราน แล้วพัฒนามาเป็นภาษาอาหรับในเวลาต่อมา

ภาษาอาหรับเป็นภาษาที่ใช้ในการสื่อสารและบันทึกเรื่องราวต่างๆครอบคลุมประเทศกว่า ๒๐ ประเทศ ทั้งในอาฟริกา บางส่วนของทวีปเอเชีย ความพิเศษของภาษา คือ แม้ไม่มีสระก็สามารถผสมคำออกเสียงได้ความหมายโดยไม่ผิดเพี้ยน ในสมัยแรกเมื่อกระดาซยังไม่มี การคิดค้นขึ้นการท่องจำนับเป็นวิธีการบันทึกเรื่องราวของมุสลิมที่มีลักษณะเป็นมุขปาฐะ คือ การบอกเล่าสืบต่อกัน โดยสิ่งที่บอกเล่านั้นมีการตรวจสอบก่อนที่

วิทยากรอภิปราย เรื่อง จารัตการบันทึก
เอกสารประวัติศาสตร์ของโลกมุสลิม
(ซ้าย - ขวา) อาจารย์ยาลี เสือสมิง
นายนิติ แสงวันฉ (ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ
ด้านโบราณคดี) และนายการุญ ฉัตร
สารภา

ตรวจสอบอ้างอิงได้จากฐานสู่รุ่น ทั้งยังมีการประเมินความน่าเชื่อถือในขั้นตอนการบันทึก ซึ่งเป็นจารัตที่ถือปฏิบัติสืบเนื่องนับแต่อดีต ที่มีลักษณะโดยรวมของจารัตการบันทึก ดังนี้

๑. อ้างสายรายงานถึงผู้รายงานปลายทางที่อยู่ร่วมสมัยกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ จะมีการบันทึกสืบต่อกันมา นับแต่ช่วงก่อนการเผยแพร่ศาสนาอิสลามกระทั่งเมื่อมีการเผยแพร่ศาสนาอิสลามโดยท่านนบีมุฮัมมัด

การสืบทอดเรื่องราวเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่มีลักษณะเป็นการบอกเล่าสืบทอดมานี้เป็นการถ่ายทอดเรื่องราว แบบที่เรียกว่า อรั - ริวายะฮฺ หมายถึง การบอกเล่าของนักรายงานที่มีสายสืบจนถึงรุ่นของผู้รายงานเรื่องราว นั้น โดยอาศัยความจดจำที่เป็นเลิศและแม่นยำของนักรายงานในแต่ละรุ่น ตลอดจนความต่อเนื่องของสายรายงาน (อัล - สะนัด) ที่ผู้รายงานเป็นผู้ได้รับฟังการบอกเล่าจากบุคคลในลำดับของสายรายงานก่อนหน้า การจดจำตัวบทจากบุคคลในลำดับก่อนหน้าจึงต้องมีการระบุชื่อบุคคลผู้รายงานตัวบทนั้นตามลำดับจนถึงสืบได้ถึงผู้รายงานในแต่ละรุ่น เช่น กรณีของการบันทึกเรื่องราวของท่านนบีมุฮัมมัด ซึ่งท่านเป็นอริยบุคคลไม่สามารถอ่าน เขียนอักษรได้ ดังนั้น การบันทึกเรื่องราวของท่านนบีมุฮัมมัด เกี่ยวกับวัตรปฏิบัติ คำกล่าวต่อกรณีที่เกิดขึ้นเมื่อครั้งท่านนบีมุฮัมมัดยังมีชีวิตอยู่ จึงใช้วิธีการบอกเล่าที่เป็นมุขปาฐะผ่านการรายงานดังที่กล่าวมาโดยเรียกสิ่งที่ถูกรายงานเป็นตัวบทของท่านนบีมุฮัมมัดว่า อัล - หะดิษ หรือ อัล - สุนนะฮฺ

การรายงานในลักษณะเช่นนี้เป็นการบอกเล่าด้วยการจดจำ หรือท่องจำ มิใช่การจดบันทึกแบบลายลักษณ์อักษร ต่างจากกรณีของคัมภีร์อัล - กูราน ซึ่งเป็นพระดำรัสของพระอัลลอฮ์ที่ทรงดลใจให้ท่านนบีมุฮัมมัด จดจำและจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยวัสดุอุปกรณ์ที่ได้ในขณะนั้น เนื่องจากเป็นพระดำรัสของพระเจ้า มิใช่วจนะ(อัล - หะดิษ)ของท่านนบีมุฮัมมัด ดังนั้นเพื่อป้องกันการสับสนระหว่างคัมภีร์อัล - กูราน กับ

อัล - หะดิษ ท่านนบีมุฮัมมัดจึงสั่งห้ามสาวกของท่านจดบันทึกอัล - หะดิษของท่านเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ให้ใช้การท่องจำแทน ขณะที่คัมภีร์อัล - กุรอาน สามารถบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรได้ โดยปรากฏหลักฐานการใช้กระดาดในดินแดนมักกะฮฺ เมื่อ พ.ศ.๑๒๕๐

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าจารีตของการบันทึกเอกสารประวัติศาสตร์ของมุสลิม มีลักษณะที่รัดกุม สามารถตรวจสอบได้อย่างเป็นระบบ ดังนี้

๑. การอ้างสายรายงานถึงผู้รายงานปลายทางซึ่งอยู่ร่วมสมัยกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์
๒. สถานภาพของบุคคลในสายรายงานถูกวิจารณ์ หรือรับรองความน่าเชื่อถือ และความเชื่อมต่อของสายรายงานถูกตรวจสอบได้
๓. การจดบันทึกใช้ปีฮิจเราะฮ์ศักราช โดยถือเอาการอพยพของนบีมุฮัมมัด เป็นปีที่ ๑ แห่งฮิจเราะฮ์ศักราช
๔. การจดบันทึกเกี่ยวกับบุคคลสำคัญยึดปีที่เสียชีวิตเป็นหลัก
๕. เอกสารอ้างอิงในชั้นปฐมภูมิส่วนใหญ่สูญหาย แต่เรื่องราวในบันทึกถูกถ่ายทอดผ่านการจดจำสายรายงานในบันทึกของนักประวัติศาสตร์ รุ่นที่ ๓ (พุทธศตวรรษที่ ๘)
๖. ลักษณะและเนื้อหาในการจดบันทึกมีความหลากหลาย เช่น การสืบเชื้อสาย เหตุการณ์สำคัญทางการเมืองการปกครอง การทหาร สงคราม การค้าขาย การบริหารราชการ การพิชิตดินแดน ฯลฯ

ในการบันทึกประวัติศาสตร์ของมุสลิมนั้น มีแหล่งที่มาของข้อมูล ได้แก่

๑. การบอกเล่าแบบมุขปาฐะของนักท่องจำ
๒. คัมภีร์อัล-กุรอาน
๓. อัล - หะดิษของท่านนบีมุฮัมมัด และการรายงานของชนรุ่นสาวก
๔. การบอกเล่าของชนรุ่นสาวก และศิษย์สาวกที่มีความสันทัดในคัมภีร์เก่า
๕. การแปลตำราประวัติศาสตร์จากภาษาในอารยธรรมโบราณ (เปอร์เซีย ละติน สันสกฤต สूर्यानีย)
๖. การจดบันทึกของนักปราชญ์ประจำราชสำนัก
๗. การจดบันทึกของเหล่านักเดินทางท่องเที่ยวโลก เช่น อิบน์ ฟัฎลาน

ตัวอย่างงานจดบันทึกเหตุการณ์ในเชิงประวัติศาสตร์ ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในหมู่ชนมุสลิมเริ่มเมื่อราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๖ ได้แก่ *ตาริค์ อัล - อุมัม วัล-มุลูก* (ประวัติศาสตร์ชนชาติและบรรดากษัตริย์) บันทึกโดย อิมามอัฏ-ฏะฮะษะษีย อิบญะฮ์ อิบญะฮ์ อิบญะฮ์ (เสียชีวิต พ.ศ.๑๔๖๖) *กิตาบ อัล-มะฆอซียะฮ์* (ตำราว่าด้วยการทำศึกสงครามของท่านนบีมุฮัมมัดและเหล่าคอลีฟะฮ์) คัดลอกและตรวจทานโดย अबดุลมะลิก อิบญะฮ์ (เสียชีวิต พ.ศ.๑๓๗๑) *อัล - มะฆอซียะฮ์* (ว่าด้วยการศึกสงครามของท่านนบีมุฮัมมัดและยุคต้นอิสลาม) *ฟัตหุ ออฟริเกียะฮ์* (การพิชิตแอฟริกา) *ฟัตหุ มิศร์ วัล-อิสกันดะรียะฮ์* (การพิชิตอียิปต์และนครอเล็กซานเดรีย) *ฟตุหุชชาม* (การพิชิตแคว้นชาม) เรียบเรียงโดย มุฮัมมัด อิบญะฮ์ อุมร์ อัล - วากิดีย (เสียชีวิต ระหว่าง พ.ศ.๑๒๕๐ - ๑๓๖๕) เป็นต้น

ผู้อำนวยการสำนักโบราณคดี
(นายธราพงศ์ ศรีสุชาติ) มอบ
ของที่ระลึกแก่วิทยากร อาจารย์อาลี
เสือสมิง

ผู้อำนวยการสำนักโบราณคดี
(นายธราพงศ์ ศรีสุชาติ) มอบ
ของที่ระลึกแก่วิทยากร นายการุญ
ฉัตรสุวรรณ

ผู้อำนวยการสำนักโบราณคดี
(นายธราพงศ์ ศรีสุชาติ) มอบ
ของที่ระลึกแก่วิทยากร นายนิติ
แสงวันน์

การอภิปราย เรื่อง วันวาร กาลเวลา นานาศักราช และจารีตการบันทึกเอกสารทางประวัติศาสตร์จีน โดย อาจารย์ ดร.วินัย พงศ์ศรีเพียร อาจารย์ประพจน์ สุภรณ์มนตรี ดำเนินการอภิปราย นายนิติ แสงวัฒน์

อาจารย์ ดร.วินัย พงศ์ศรีเพียร กล่าวว่า เรื่องที่บรรยายในครั้งนี้ เป็นเรื่องที่ปรากฏในงานเขียนเรื่องวันวาร กาลเวลา และนานาศักราช ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการใช้เอกสารทางประวัติศาสตร์ของไทย การรู้วิธีใช้และรู้จักการตรวจสอบจะช่วยให้การอ้างอิงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในงานเขียนนั้นมีความน่าเชื่อถือ วิทยากรได้ยกตัวอย่างกรณีศึกษาที่เกี่ยวกับการตรวจสอบข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

๑. การกำหนดอายุจารึกที่โคกปึก จังหวัดปราจีนบุรี เดิมมีการอ่านและระบุมหาศักราช ๑๘๓ (พ.ศ.๘๐๔) ซึ่งนับเป็นจารึกที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย แต่จากการตรวจสอบพบว่ามีจารึกกาฬกาฬที่แทรกอยู่ ซึ่งคาดาค้างกล่าวปรากฏในเอกสารของลังกาที่ถือว่ามีอายุเก่าแก่ที่สุดของการอ้างอิงถึงคานัน กลับมีการระบุถึงโดยมีอายุห่างจากมหาศักราช ๑๘๓ ถึง ๓๐๐ ปี นำไปสู่การตรวจสอบโดยนักภาษาโบราณในสมัยหลังพบว่า เป็นจารึกอักษรปัลลวะ อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑
๒. จารึกลานทองคำจากกรุวัดราชบูรณะ ระบุมหาศักราช ๑๓๖๙ (พ.ศ.๑๙๙๐) กล่าวถึงพระนามกษัตริย์ ๒พระองค์ ได้แก่ เจ้าสามพระยา และพระราเมศวร ซึ่งเป็นการอ้างอิงคลาดเคลื่อนจากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ราว ๑๐๐ ปี เมื่อตรวจสอบโดยนักภาษาโบราณพบว่าร่องรอยการจารึกบนแผ่นลานทองนั้นเป็นร่องรอยที่ทำขึ้นใหม่

(บน – ซ้าย) วิทยากรอภิปราย เรื่อง วันवार กาลเวลา นานาศักราชและ
จารีตการบันทึกเอกสารประวัติศาสตร์จีน ประกอบด้วย อาจารย์ประพจน์
ศุกลรัตน์เมธี นายนิติ แสงวัฒน์ และอาจารย์ ดร.วินัย พงศ์ศรีเพียร
(ล่าง – ซ้าย) อาจารย์ ดร.วินัย พงศ์ศรีเพียร บรรยาย เรื่องวันวาร กาลเวลา
นานาศักราช

๓. จารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช (ศิลาจารึกหลักที่ ๑) ในส่วนของการอ้างอิงปีมหาศักราช ๑๒๐๗ ปีกุน พ่อขุนรามคำแหงให้มีการขุดพระธาตุ เมื่อตรวจสอบกับจารึกสุโขทัยหลักอื่น ที่ระบุเหตุการณ์ลักษณะเดียวกัน และปีศักราชเดียวกันนี้ พบว่ามหาศักราช ๑๒๐๗ ตรงกับปีระกา
๔. พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ ก.๑๐๔ ซึ่งไมเคิล วิกคอรี่สำรวจพบในการค้นคว้า ในหอสมุดแห่งชาติของประเทศไทย และมีความเห็นว่าเป็นพระราชพงศาวดารที่มีอายุเก่าสุดฉบับหนึ่งของไทย อย่างไรก็ตาม ในการตรวจสอบยังพบการคัดลอกปีที่คลาดเคลื่อน เช่น ปีศักราช ๘๔๕ กุน เบญจศก ซึ่งหากเป็นปีกุน เบญจศกนั้น จะห่างจากช่วงเวลานั้น ๔๐ ปี ตรงกับปีศักราช ๘๐๕
๕. หนังสือสนธิสัญญาไทย – อังกฤษ ร.ศ.๑๑๔ (ค.ศ.๑๘๙๖) สนธิสัญญาที่ระบุเกี่ยวกับการที่ อังกฤษเสนอเป็นสัญญาลับว่า หากสยามทำสนธิสัญญาแก่ชาติใดในการได้สิทธิทำ ประโยชน์ในดินแดนปกครองส่วนใดของสยาม จะต้องแจ้งอังกฤษให้รับรู้ จากการ ตรวจสอบพบว่า ยังมีเอกสารของอังกฤษ และฝรั่งเศส ระบุปี ค.ศ.๑๘๙๖ ซึ่งมีข้อความ เหมือนกัน ระบุปี ร.ศ.๑๑๕ ซึ่งเป็นปีที่ตรงกับ พ.ศ.๒๔๓๘ (ค.ศ.๑๘๙๖) ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า ระยะเวลาที่มีความคลาดเคลื่อน

สำหรับศักราชที่มีการใช้ในประเศไทยนั้น พบว่า มีการใช้ศักราชที่หลากหลาย ได้แก่

๑. ศักราชที่อ้างอิงกับศาสนา เช่น กัลยาศักราช (ศักราชซึ่งมีที่มาจากคัมภีร์โหราศาสตร์และดาราศาสตร์โบราณของศาสนาฮินดู) พุทธศักราช (ศักราชที่ใช้ตามศาสนาพุทธนิกายเถรวาท)
๒. รัชศก เป็นศักราชที่บอกถึงปีที่ราชวงศ์กษัตริย์นั้นปกครอง การนับศักราชแบบรัชศกสันนิษฐานว่า ไทยรับแบบอย่างมาจากจีน ซึ่งหลายประเทศในเอเชียมีการนับศักราชเป็นรัชศก เช่น เกาหลี เวียดนาม เป็นต้น
๓. จุลศักราช เป็นศักราชที่ไทยรับมาจากพม่า
๔. ศักราชหนไท(ศักราชไทเดิม) เป็นศักราชที่กลุ่มคนไทในลาวใช้ ทั้งยังปรากฏในภาคเหนือพม่า อัสสัม เรียกปีนักษัตร ได้แก่ ไข่ (ชวด) เปล้า(ฉลู) ยี่(ขาล) เม้า (เถาะ) สี่ (มะโรง) ไล่ (มะเส็ง) ชง้า(มะเมีย) เม็ด (มะแม) สัน (วอก) ร้า(ระกา) เส็ด(จอ) ไก่(กุน) สำหรับในภาคเหนือของไทยจะใช้ศักราชหนไทร่วมกับจุลศักราช ซึ่งเป็นการใช้ศักราชเช่นนี้ในพม่าในการนับเวลานั้น แบ่งออกได้เป็น ๓ ระบบ ได้แก่

๑. ดาราคติ เป็นระบบการนับเวลาที่อียิปต์โบราณใช้ โดยสังเกตการเคลื่อนที่ของดาวZeus ปัจจุบันไม่ปรากฏการนับเวลาในลักษณะเช่นนี้
๒. จันทรคติ เป็นการนับเวลาโดยสังเกตการเคลื่อนที่ของดวงจันทร์ ซึ่งระยะเวลาการเคลื่อนที่ของดวงจันทร์จะไม่แน่นอน จึงมีการหาวิธีการเพิ่มวันในรอบปีให้ครบ เรียกว่า ปีอธิกมาส โดยเพิ่มเติมวันในเดือน ๗ ซึ่งลักษณะการนับเวลาเช่นนี้ยังพบในจีนเช่นกัน ทุก ๑๙ ปี จะต้องเพิ่มอธิกมาส ๓ ครั้ง
๓. สุริยคติ เป็นการนับเวลาโดยถือการนับรอบปีตามระยะเวลาที่โลกหมุนรอบดวงอาทิตย์ คือ ๓๖๕.๒๔๒๑๙๙ วัน ดังนั้นเมื่อตัดหน่วยนับเป็นจำนวนเต็ม ๓๖๕ วัน จึงเหลือวันที่ค้างอยู่ เมื่อครบ ๔ ปี จะมีการรวมวันเข้าด้วยกันเพิ่มเข้าไปในเดือนกุมภาพันธ์ ๑ วันรวมเป็น ๒๙ วัน ทำให้ปีนั้นมีชื่อเรียกว่า ปีอธิกสุรทิน

นอกจากนี้ วิทยากรยังให้ข้อเสนอแนะว่า การใช้เอกสารประเภทจารึกในการอ้างอิงนั้น จำเป็นต้องมีการศึกษาและแปลความอย่างเข้าใจถึงบริบทของข้อความในจารึกนั้นกล่าวถึง เช่น กรณีศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง (ศิลาจารึก หลักที่ ๑ บรรทัดที่ ๒๙ – ๓๐) กล่าวว่า “...สังฆราชปราชญ์เรียนจบปิฎกไตรย หลวกกว่าปู่ครูในเมืองนี้ ทุกคนลูกแต่เมืองศรีธรรมราชมา...” ข้อความดังกล่าวหมายถึงพระสงฆ์ซึ่งถือเป็นปราชญ์ของสุโขทัยนั้นล้วนเป็นพระสงฆ์ที่เชี่ยวชาญในพระธรรมชั้นสูง ในชั้นที่ ๓ คือ พระอภิธรรม มิใช่เป็นพระสงฆ์ที่ศึกษาพระไตรปิฎก (พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระอภิธรรมปิฎก) เช่นที่เคยเข้าใจผิดกันมา

อาจารย์ประพทธี ศุกลรัตน์เมธี กล่าวถึงจารีตการบันทึกเอกสารประวัติศาสตร์จีนว่า จีนมีประวัติโดยมีหลักฐานยืนยันย้อนหลังไปราว ๔,๐๐๐ ปีมาแล้ว นับแต่ช่วง ๓,๐๐๐ ปีเป็นต้นมาจะเป็นช่วงที่มีการบันทึกทางประวัติศาสตร์อย่างชัดเจน สามารถตรวจสอบได้ ลักษณะของเอกสารทางประวัติศาสตร์ของจีนมีหลาย

ประเภท แบ่งเป็น จดหมายเหตุราชกิจรายงาน โดยมีขุนนางเป็นผู้บันทึกเหตุการณ์ทุกวัน ทั้งในแง่ของพระราชกรณียกิจ พระราชดำรัส เน้นเนื้อหาการบันทึกในเรื่องสำคัญ หลังจากนั้นจะมีหัวหน้าทำการตรวจสอบข้อความ

(ซ้าย) อาจารย์ประพจน์
ศุภรัตน์เมธี วิทยาการบรรยาย
เรื่อง จารัตการบันทึกเอกสาร
ประวัติศาสตร์จีน
(ขวา) นายนิติ แสงวันฉ
(ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน
โบราณคดี) ทำหน้าที่วิทยากร

บันทึกนั้น ก่อนมีการจัดเก็บบันทึกดังกล่าว เอกสารจดหมายเหตุราชกิจรายงานในสมัยราชวงศ์ซิงนับเป็นงานบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่มากจํานวนมากที่สุด โดยพบอยู่ในจีนและไต้หวัน เอกสารจีนเหล่านี้มีความน่าเชื่อถือเนื่องจากเขียนขึ้น ณ เวลาที่เกิดเหตุการณ์นั้น ทั้งมีการแก้ไขน้อยที่สุด ดังนั้น แม้ในเรื่องซึ่งเป็นแง่มุมที่ไม่เหมาะสมของจักรพรรดิ ก็ยังปรากฏในการบันทึกเอกสารประวัติศาสตร์จีน เช่น กรณีการตัดสินใจโทษขุนนางใหญ่ซึ่งเป็นที่โปรดปรานของจักรพรรดิเฉียนหลง สมัยราชวงศ์ซิง หรืออาการเจ็บป่วยของจักรพรรดิบางพระองค์ที่ระบุว่าเป็นโรคที่เกิดจากอัสตรี แต่บางฉบับกล่าวว่าสวรรคตด้วยโรคฝีดาษ เป็นต้น

ลักษณะจารัตการบันทึกเอกสารประวัติศาสตร์จีนนั้น ประกอบด้วย :-

๑. จักรพรรดิในรัชกาลต่อมาเป็นองค์อุปถัมภ์ในการตั้งกองเพื่อเขียนประวัติศาสตร์ของจักรพรรดิในรัชกาลก่อน
๒. เอกสารประวัติศาสตร์จีน ราชสำนักจีนจะทำเป็น ๓ ภาษา ได้แก่ ฮั่น มองโกล แมนจู
๓. เอกสารประวัติศาสตร์ที่บันทึกแล้ว จะไม่มีการแก้ไข
๔. เนื้อหาของเอกสารประวัติศาสตร์มีความหลากหลายนอกเหนือจากประวัติศาสตร์ของจีน ยังมีเรื่องราวของดินแดนใกล้เคียง ซึ่งมีความแม่นยำในทางข้อมูลที่บันทึก

ลักษณะของเอกสารทางประวัติศาสตร์ของจีนจึงมีหลายประเภท ได้แก่

๑. ประวัติศาสตร์ราชวงศ์ฉบับหลวง มีจํานวน ๒๖ เล่ม ที่มีชื่อเสียง ได้แก่ สือจี้ เขียนโดยซือหม่าเชียน (สมัยราชวงศ์ฮั่น) ฮั่นชู เขียนโดย ปานกุ้(สมัยราชวงศ์ฮั่น) ซานกั๋วอู่จี้ เขียน

โดย เฉินโซ่ว (สมัยราชวงศ์จิ้น) ชินถึงซู เขียนโดยโอวหยางชิวและคณะ (สมัยราชวงศ์ถัง) เป็นต้น เฉพาะประวัติศาสตร์ราชวงศ์ซ่งเป็นการเขียนโดยนักประวัติศาสตร์สมัยสาธารณรัฐ

๒. จดหมายเหตุนิราชากิจรายวันของราชวงศ์ซ่ง
๓. พระราชพงศาวดารประจำรัชกาลของราชวงศ์ซ่ง
๔. ลำดับราชวงศ์ในประวัติศาสตร์จีน
๕. สารบัญย่อประวัติศาสตร์ราชวงศ์ซ่ง (ร่าง) ฉบับหลวง

นอกจากงานบันทึกประวัติศาสตร์ของราชสำนักแล้ว ยังมีการบันทึกประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นโดยเอกชน ซึ่งในประเทศจีนมีงานเขียนลักษณะเช่นนี้ในท้องถิ่นต่าง ๆ นับพันเล่ม แต่ละเล่มมีวิธีการตรวจสอบและบันทึกที่แม่นยำ ไม่ด้อยไปกว่า เอกสารประวัติศาสตร์ที่บันทึกในราชสำนัก ทั้งมีเนื้อหาที่หลากหลาย เช่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น บุคคลสำคัญในท้องถิ่น ผู้คนและดินแดนใกล้เคียง เป็นต้น เอกสารประวัติศาสตร์ที่จัดทำโดยเอกชนเหล่านี้หลายเล่มมีส่วนสำคัญต่อการสนับสนุนข้อมูลเพิ่มเติมของประวัติศาสตร์ที่เขียนโดยราชสำนักต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในบางเหตุการณ์ได้

(บน - ล่าง) บรรยากาศในการประชุม
เชิงปฏิบัติการฯ

นางสาวภักดี อยู่คงดี หัวหน้ากลุ่ม
โบราณคดี สำนักศิลปากรที่ ๔ ลพบุรี
มอบของที่ระลึกแก่อาจารย์ประพจน์
ศุกลรัตน์เมธี

นางสาวภักดี อยู่คงดี หัวหน้ากลุ่ม
โบราณคดี สำนักศิลปากรที่ ๔ ลพบุรี
มอบของที่ระลึกแก่อาจารย์ ดร.วินัย
พงศ์ศิริพิเชษฐ์

นางสาวภักดี อยู่คงดี หัวหน้ากลุ่ม
โบราณคดี สำนักศิลปากรที่ ๔ ลพบุรี
มอบของที่ระลึกแก่นายนิติ แสงวัฒน

การบรรยาย เรื่อง การเขียนและชำระเอกสารประวัติศาสตร์พม่า โดย อาจารย์วาทัญญุ
พักทอง วิทยากรนำเสนอว่า ในการบรรยายจะใช้คำว่าพม่าตามสำเนียงที่คนไทยคุ้น ซึ่งเป็นที่ทราบดีว่า พม่า
ประกาศชื่อทางการว่า Union of Myanmar (สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์) ชื่อเมียนมาร์นี้เป็นชื่อเรียกสามัญ
ในกลุ่มชนกลุ่มน้ำอิสระชาติตอนบนนับแต่อดีต ต่อมาเมื่อพม่าเป็นส่วนหนึ่งของเขตปกครองของอินเดีย ตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ เมื่อ พ.ศ.๒๔๒๙ มีมิชชันนารีสอนศาสนาคริสต์โรมันคาทอลิก คือ หมอจัดสัน (Adoniram Judson)(พ.ศ.๒๓๓๑ – ๒๓๙๓) ได้พยายามรวบรวมศัพท์พม่า โดยมีผู้ช่วยให้ข้อมูลเป็นชาวมอญ ซึ่งมอญมีการออกเสียงคำว่า My(ม - อ) เป็นเสียง B(บ - อ) ชื่อพม่าในช่วงแรกจึงสะกดด้วยตัวโรมันว่า Burma นอกจากนี้ กลุ่ม

ชนอินเดียที่อยู่ใกล้ชายแดนพม่า หรือกลุ่มชาวเยไข่ล้วนมีการออกเสียงแบบเดียวกับชาวมอญเช่นกัน สำหรับไทย การเรียกชื่อดินแดนที่เรียกว่า Upper Burma หรือเมียนมาร์ว่า พม่า สันนิษฐานว่ามีมาแต่ครั้งสมัยอยุธยา โดยผ่านการติดต่อกับกลุ่มชนมอญซึ่งออกเสียง ม ไม่ได้ จึงออกเสียงเป็น พม่า

เอกสารประวัติศาสตร์ของพม่ามีจารีตและวิธีการชำระ คัดลอก ดังนี้

๑. เป็นงานเขียนของสามัญชน หรือบุคคลของราชสำนัก
 ๒. เรื่องราวที่เขียนเกี่ยวข้องกับผู้เป็นศูนย์กลางรัฐ คือ กษัตริย์ แบบเดียวกับพระราชพงศาวดารพม่าเรียกว่า Yazawin หรือราชวงศ์ปกรณ์
 ๓. ลักษณะของเอกสารประวัติศาสตร์พม่าแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่
 - ๓.๑ ศิลากาจาริก แผ่นจาริกบนใบลาน จาริกลานทอง จาริกลานเงิน จาริกลานทองแดง
 - ๓.๒ งานบันทึกประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับวงศ์กษัตริย์ซึ่งไม่ใช่วัสดุ หรือลักษณะการบันทึก
- ในรูปแบบแรก

อาจารย์วิทยุ พิภพทอง บรรยาย
เรื่อง การเขียนและชำระเอกสาร
ประวัติศาสตร์พม่า

- ๓.๓ งานบันทึกประวัติศาสตร์ที่เขียนเรื่องราวต่อเนื่องแบบพระราชพงศาวดาร
 - ๓.๔ งานบันทึกประวัติศาสตร์ประเภทที่เล่าเรื่องเกี่ยวกับกษัตริย์ แล้วคั่นด้วยการบรรยายเรื่องการสงครามประจำปีกาลนั้นๆ
 - ๓.๕ งานบันทึกประวัติศาสตร์เพื่อเฉลิมพระเกียรติกษัตริย์พระองค์ใดพระองค์หนึ่ง
- พม่ามีการบันทึกทางประวัติศาสตร์ย้อนหลังไปตั้งแต่สมัยรัฐศรีเกษตร ร่วมสมัยกับวัฒนธรรมทวารวดีของไทย โดยพบจารึกข้อความบนแผ่นดินเผา จารึกบนภาชนะดินเผาบรรจุกระดูก ฯลฯ สำหรับงานเขียนประเภทราชวงศ์ปกรณ์ (Yazawin) เริ่มปรากฏมีการเขียนขึ้น ทั้งก่อน และระหว่างเมื่อพม่าเป็นอาณานิคมในปกครองของอังกฤษ

งานประวัติศาสตร์นิพนธ์ของพม่าที่มีความสำคัญ ได้แก่

๑. Toung Oo Yazawin (ราชวงศ์ปกรณ์เมืองตองอู) เขียนขึ้นโดยพระสงฆ์ คือ Shin Nyana Thae Khan Gyi

๒. Yazawin Gyaw (ราชวงศ์ปกครองกล่าวถึงอินเดีย พุทธศาสนา ลังกา ราชวงศ์พม่า) เขียนขึ้นโดยพระสงฆ์ คือ Shin Thilawuntha เมื่อ พ.ศ.๒๐๖๓ ถือเป็นพงศาวดารฉบับหลวงฉบับแรกสุดที่มีการเขียนขึ้น
๓. Yazawin Gyoke (พงศาวดารฉบับย่อ ระบุปี และเหตุการณ์) เขียนขึ้นโดยพระสงฆ์ คือ Shin Agga Dhammalankara
๔. Thaton Yazawin (ราชวงศ์ปกครองเมืองสะเทิม)
๕. Mon Yazawin (ราชวงศ์ปกครองเมืองมอญ)
๖. Zinmae Yazawin (ราชวงศ์ปกครองเมืองเชียงใหม่) กล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตผู้คนในเชียงใหม่ สภาพของเมืองเชียงใหม่ เมื่อครั้งที่ประเทศราชของพม่าตลอดระยะเวลากว่า ๒๐๐ ปี เขียนขึ้นโดย Sithu Gamani Thingyan (หัวหน้าสกุลการเมืองมณฑล)
๗. Yakhaing Yazawin (ราชวงศ์ปกครองเมืองยะไข่) เมืองยะไข่(Arakan) เป็นพื้นที่ใกล้เคียงกับบังคลาเทศซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม แต่เป็นกลุ่มชนยะไข่ นับถือพุทธศาสนาเถรวาท
๘. Yodaya Yazawin (ราชวงศ์ปกครองกรุงศรีอยุธยา) ประกอบด้วยเรื่องราวของกรุงศรีอยุธยา และคำบอกเล่าจากเชลยชาวสยาม
๙. Tayoke Yazawin (ราชวงศ์ปกครองจีน) บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับจีน ซึ่งเป็นประเทศที่พม่าทำสงครามอย่างต่อเนื่องนับจากอดีตจนถึงเมื่อตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ
๑๐. Putakay Yazawin (ราชวงศ์ปกครองโปรตุเกส) เขียนโดยพระสงฆ์ไม่ทราบนาม
๑๑. Maha Yazawin (ราชวงศ์ปกครอง ๓ ฉบับ) ได้แก่ Maha Yazawinyi (พงศาวดารพม่าฉบับหลวง) Maha Yazawin Lat (พงศาวดารพม่าฉบับกลาง) Maha Yazawin Choke (พงศาวดารพม่าฉบับย่อ) เขียนขึ้นโดย U Kala เมื่อราว พ.ศ.๒๒๘๗ และเป็นแบบอย่างให้การเขียนเอกสารประวัติศาสตร์ราชวงศ์ปกครองในสมัยหลัง และงานเขียนประวัติศาสตร์ของ U Kala ดังกล่าวมีคุณค่าเทียบได้กับงานเขียนทางประวัติศาสตร์ของชื่อพม่าเขียน นักประวัติศาสตร์จีน
๑๒. Maha Yazawinthit (มหाराชวงศ์ปกครองใหม่) หรือที่รู้จักในชื่อ พงศาวดารฉบับ Kon Baung เป็นงานเขียนพงศาวดารที่ชำระขึ้นใหม่โดย Twinthin Taik Wun Mingyi Maha Sithu ด้วยการสนับสนุนข้อมูลประเภทจารึกที่เมืองอมรปุระเพิ่มเติมโดย Bodawpaya
๑๓. Hman Nan Yazawin (ราชวงศ์ปกครองฉบับหอแก้ว) (ภาษาพม่า คำว่า Hman หมายถึง แก้ว ส่วนคำว่า Nan หมายถึง ตำหนัก ดังนั้น ความหมายโดยรวมจึงหมายถึงพงศาวดารที่ชำระ รวบรวมขึ้นที่หอแก้วหรือตำหนักแก้ว) เนื้อหาของราชวงศ์ปกครองนี้กล่าวถึงราชสำนักอยุธยา ถือเป็นพงศาวดารฉบับหลวงฉบับแรกที่ราชสำนักพม่าทรงอุปถัมภ์ในการเขียน โดยอาศัยข้อความตามราชวงศ์ปกครอง ๓ ฉบับ ที่ U Kala เป็นผู้เขียน และเพิ่มเติมความในส่วนของการเขียนด้วยเอกสารของราชสำนักที่มีอยู่ในขณะนั้น

๑๔. Ngazu Dayaka Min Ahmabon (Ngazu Dayaka ต่อมา คือ พระเจ้านันทบุเรง) เอกสารประวัติศาสตร์ว่าด้วยข้อผิดพลาดในการปกครองของพระเจ้านันทบุเรง ซึ่งส่งผลให้ดินแดนพม่าที่รุ่งเรืองแต่ครั้งสมัยพระเจ้าตะเบงชเวตี้ต้องตกต่ำ
 ๑๕. Majihimadesa – Sihladipa – Myanmar – Yazawin Gyoke (ราชวงศ์ปกครองอินเดีย ลังกา และพม่า) เขียนขึ้นโดยพระสงฆ์ คือ Nyaung Gan Sayadaw
 ๑๖. Yazadhirit Ayebon (เอกสารประวัติศาสตร์ว่าด้วยยุทธนาการของพระเจ้าราชาธิราช) เขียนโดย Bhinnya Dala ซึ่งเป็นชาวมอญ ที่รับราชการในพระเจ้า Bayinnaung
 ๑๗. Aluang Mintayagyi Ayebon (เอกสารประวัติศาสตร์ว่าด้วยยุทธนาการของพระเจ้า Alauangpaya เขียนโดย Lakwae Nawrathar
 ๑๘. Dhammazedī Atthokpatti Sardan (เอกสารประวัติศาสตร์ว่าด้วยพระราชกรณียกิจของพระเจ้า Dhammazedī
 ๑๙. Wunthadipani (เอกสารประวัติศาสตร์ว่าด้วยการพระศาสนา โดยมีเรื่องราวโลกแทรกในบางส่วนของเรื่อง) เขียนโดย Kyaw Aung San Hta Sayadaw ที่ ๒
 ๒๐. Yazawin Thanbauk (เอกสารประวัติศาสตร์ว่าด้วยราชวงศ์ปกครองกษัตริย์พม่า เขียนในลักษณะบทกลอน) เขียนโดย Mingyi Atula Maha Dhammika Yaza
 ๒๑. Amarapura myo Thamaing (ปุมตำนานเมืองอมรปุระ กล่าวถึงกษัตริย์อมรปุระซึ่งครองราชย์สืบต่อมา เป็นราชวงศ์กษัตริย์ที่ร่วมสมัยกับสมัยรัตนโกสินทร์ของไทย) เขียนโดย Atwin Wun Nay Myo Thihathu
 ๒๒. Kon Baung Zet Maha Yazawindaw Gyi (มหาราชวงศ์ปกครองฉบับ Kon Baung เขียนขึ้นโดย U Maung Muang Tin ในช่วงที่พม่าตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ
- นอกจากนี้ พม่ายังมีงานเขียนประเภท Ayegyin (บทเห่กล่อมสำหรับเจ้านายที่ทรงพระเยาว์ ซึ่งมีการแทรกเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์พม่า และดินแดนใกล้เคียง) เอกสารประเภทนี้ เรื่องที่สำคัญและเป็นที่รู้จัก ได้แก่

๑. Ayegyin for Tabin Shwe Hti (บทเห่กล่อมพระเจ้าตะเบงชเวตี้) เขียนขึ้นโดย Hlawka Thomdaung Hmu
๒. Ayegyin for Mintaya Maedaw (บทเห่กล่อมพระชนนี) สันนิษฐานว่าอาจเป็นบทเห่กล่อมเมื่อครั้งสมัยอยุธยาเมื่อคราวที่พระสุพรรณกัลยาประทับอยู่ในพม่า
๓. Ayegyin for Princess of Myaydu (บทเห่กล่อมเจ้าหญิง) ระบุเนื้อหาเกี่ยวกับราชวงศ์ยะไข่ (Arakan) เป็นบทเห่กล่อมที่มีความไพเราะ

เอกสารประวัติศาสตร์ของพม่าที่กล่าวมาข้างต้น มีลักษณะของเอกสารชั้นต้น และส่วนเอกสารชั้นรอง พมามีการเขียนเอกสารประวัติศาสตร์ลักษณะที่เป็นเอกสารชั้นรองเช่นกัน แต่จะนิยมคงความเดิมของเอกสารชั้นต้นที่นำมาอ้างอิงไว้ในการเขียนให้มากที่สุด และแทรกเอกสารเพิ่มเติมซึ่งผู้เขียนเอกสารในชั้นหลังสามารถค้นคว้า ตรวจสอบเพิ่มเติมได้ ตัวอย่าง คือ กรณีการชำระประวัติศาสตร์จากเขียนเอกสาร Maha Yazawin

(ราชวงศ์ปกรณ ๓ ฉบับ) ซึ่งเขียนโดย U Kala เมื่อราว พ.ศ.๒๒๘๗ กล่าวถึงกฤษฎาภินิหารเมื่อพระเจ้าตะเบงชเวตี้ทรงประสูติ เกิดฝนตกหนัก เม็ดฝนขนาดใหญ่เท่าผลมะนาว ขณะที่ในป่า หุบเขา และภูเขา มีแสงสว่างโดยทั่ว เมื่อมีการใช้เอกสารฉบับนี้เป็นต้นแบบให้การเขียนเอกสารประวัติศาสตร์ Hman Nan Yazawin (ราชวงศ์ปกรณฉบับหอแก้ว) พบว่าข้อความกล่าวถึงกฤษฎาภินิหารในลักษณะเดียวกันโดยยกมาทั้งข้อความ และในงานเขียนประวัติศาสตร์สมัยหลังขึ้นมา คือ Kon Baung Zet Maha Yazawindaw Gyi (มหाराชาวงศ์ปกรณฉบับ Kon Baung) จะใช้ข้อความบรรยายเกี่ยวกับกฤษฎาภินิหารตอนนี้ด้วยการสลับความ กล่าวคือ เมื่อพระเจ้าตะเบงชเวตี้ทรงประสูติ เกิดแสงสว่างในป่า หุบเขา และภูเขา กับมีฝนตก เม็ดฝนใหญ่เท่าผลมะนาว

ในช่วงท้ายของการบรรยาย วิทยากรยังให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องของการศึกษาเอกสารประเภทวรรณกรรมซึ่งพม่ามีวรรณกรรมที่ตกค้างอยู่หลายฉบับ โดยไม่ใช้งานวรรณกรรมที่สร้างสรรค์โดยชาวพม่า หากตรวจสอบอย่างจริงจัง อาจพบทำให้พบบรรณกรรมเก่าแก่ของไทยที่สูญไปเมื่อคราวกรุงศรีอยุธยาทำลาย เมื่อ พ.ศ.๒๓๑๐ เช่น รามเกียรติ์ อิเหนา มณีแก้วม้า สุณนมโนราห์ เป็นต้น เนื่องจากวรรณกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นในช่วงปลายกรุงศรีอยุธยา เป็นวรรณกรรมราชสำนัก และวรรณกรรมพื้นบ้านของไทย ที่มีการรื้อฟื้นขึ้นใหม่ในสมัยรัตนโกสินทร์

หัวหน้ากลุ่มทะเบียนโบราณสถาน
และสารสนเทศ (นางศิริพันธ์
ตาบเพ็ชร) มอบของที่ระลึกแก่
วิทยากร อาจารย์วาทัญญู ฟักทอง

(ซ้าย) หัวหน้ากลุ่มโบราณคดี
สำนักศิลปากรที่ ๘ เชียงใหม่
(นายไกรสิน อุ่นใจจินต์)
สอภามวิทยากร
(ขวา) นางสาวเมธิณี จิระวัฒนา
นักโบราณคดีชำนาญการ กลุ่ม
วิจัยและพัฒนางานโบราณคดี
สอภามเขตลพบุรี จังหวัดลพบุรี

วันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๗

-การบรรยาย เรื่อง **ตำนานและนิทานพื้นบ้าน : เงื่อนไขของการแปลความ**

วิทยากร รองศาสตราจารย์ประทีป ชุมพล

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านประวัติศาสตร์

- การบรรยาย เรื่อง **การศึกษาเรื่องจากตำนานของไทย**

วิทยากร นายพิเศษ เจียจันทร์พงษ์ ผู้ทรงคุณวุฒิกรมศิลปากร

การบรรยาย เรื่อง **ตำนานและนิทานพื้นบ้าน : เงื่อนไขของการแปลความ** โดย
รองศาสตราจารย์ประทีป ชุมพล

วิทยากรนำเสนอในการบรรยายว่า ตำนานและนิทานพื้นบ้านนั้น เป็นบันทึกที่เป็นลายลักษณ์อักษร และมุขปาฐะ ที่มีอายุย้อนหลังไประหว่างพุทธศตวรรษที่ ๒๐ - ๒๑ นักวิชาการบางกลุ่มประเมินความน่าเชื่อถือของบันทึกทางประวัติศาสตร์ประเภทตำนาน และนิทานพื้นบ้านว่าเป็นเรื่องที่ไม่น่าเชื่อถือ ด้วยเหตุผลดังนี้

๑. การขาดมิติของเวลา
๒. การอ้างอิงเวลาเกี่ยวข้องกับปรัชญาทางพุทธศาสนาซึ่งยากแก่การชี้ชัดกับเวลาในทางสากล
๓. ปรากฏการณ์ที่กล่าวถึงในตำนาน หรือนิทานพื้นบ้านเป็นการอธิบายทางปรัชญา ซึ่งในส่วนนี้ จำเป็นต้องอาศัยการวิเคราะห์แปลความ

ลักษณะของบันทึกทางประวัติศาสตร์ประเภทตำนาน นิทานพื้นบ้านนี้ เป็นการบันทึกโดยไม่อ้างอิงเวลาในทางสากล แต่พฤติกรรม หรือปรากฏการณ์ในเรื่องที่เล่าเหล่านี้เป็นสิ่งที่นักวิชาการ

รองศาสตราจารย์ประทีป ชุมพล บรรยาย เรื่อง ตำนานและนิทานพื้นบ้าน :
เงื่อนไขของการแปลความ

ต้องนำมาแปลความ เหตุเพราะลักษณะเฉพาะของตำนาน นิทานพื้นบ้านเป็นงานเขียน หรือการท่องจำจากแนวความเชื่อในพุทธศาสนา การอธิบายปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เป็นเรื่องที่ใช้เอกสารประเภทนี้จะต้องเข้าใจในลักษณะเฉพาะของเอกสาร เมื่ออดีตไม่มีเครื่องมือในทางวิทยาศาสตร์ที่จะตรวจสอบปรากฏการณ์ทางธรรมชาตินั้น การบันทึกเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ปรากฏ ผู้บันทึกได้เลือกใช้สัญลักษณ์สิ่งเหนือธรรมชาตินั้นอธิบายถึงการเป็นเหตุที่ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ต่างๆ เช่น ข้อความที่ระบุถึง เมืองโยนกนาคพัน ในตำนานสิงหนวัติ กุมาร ว่า เมืองถล่มจมไป เหตุด้วยผู้คนในเมืองร่วมกันจับปลาไหลเผือกขนาดใหญ่ได้และกินเป็นอาหาร การแปลความปรากฏการณ์เช่นนี้ หากมองปัจจัยของการล่มสลายของเมืองอาจเกิดจากภัยธรรมชาติ เนื่องจากพื้นที่ภาคเหนือเป็นแนวรอยเลื่อนต่อเนื่องกับพม่า นอกจากนี้ ยังอาจแปลความได้ว่าปลาไหลเผือก หมายถึง การปฏิบัติตนในทางที่ถูกที่ควร เมื่อมนุษย์กลืนกินความถูกต้อง ขาดคุณธรรม เหลือแต่สิ่งชั่วร้าย จึงอาจเป็นปัจจัยที่ทำให้เมืองถูกทำลายไปในที่สุด

การละเลยในเรื่องอันเกี่ยวข้องกับตำนาน และนิทานพื้นบ้าน ยังส่งผลต่อกรอบเวลาทางประวัติศาสตร์ของไทย โดยนับเวลาของการเริ่มต้นการก่อตั้งรัฐของคนไทยจากหลักฐานศิลาจารึกหลักที่ ๑ (ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง) นำไปสู่การกำหนดอายุของการเกิดรัฐที่ก่อตั้งโดยคนไทยแห่งแรก คือ รัฐสุโขทัย ในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ซึ่งหากพิจารณาเอกสารประวัติศาสตร์ประเภทอื่นๆ อาทิ ตำนานมูลศาสนา พงศาวดารโยนก ชินกาลมาลีปกรณ์ ฯลฯ จะพบว่ามีการเกิดรัฐขึ้นในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๘ กระจายอยู่ในพื้นที่ส่วนต่างๆของ

ประเทศไทย เช่น กลุ่มลวจักราช ที่มีการก่อตั้งรัฐในพื้นที่เมืองเชียงแสนและพื้นที่ใกล้เคียง กลุ่มพระนางจามเทวี ซึ่งเดิมมีที่ตั้งของรัฐอยู่ในลพบุรี หลังจากนั้นจึงมีการสถาปนารัฐใหม่ในหริภุญไชย (ลำพูน) เป็นต้น

ตำนานเมืองนครศรีธรรมราช เป็นเอกสารประวัติศาสตร์อีกเรื่องหนึ่ง โดยเนื้อหากล่าวถึงปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์ของเมืองนครศรีธรรมราช พัฒนาการของเมืองโดยอ้างอิงกับเวลาทางพุทธศาสนา และการกล่าวถึงการสร้างพุทธสถานสำคัญ คือ พระบรมธาตุนครศรีธรรมราช ซึ่งรับแบบอย่างสถาปัตยกรรมจากลังกา เป็นสถานที่แรกที่ประดิษฐานพระเขี้ยวแก้ว พระธาตุสำคัญของลังกา แม้ว่าโดยรูปทรงพระธาตุที่เป็นทรงระฆังเป็นรูปแบบที่นักประวัติศาสตร์ศิลปะสันนิษฐานว่ามีรูปทรงใกล้เคียงกับเจดีย์พม่า แต่ผู้คนในนครศรีธรรมราชส่วนหนึ่งในปัจจุบันยังคงมีความเชื่อว่าเป็นพระธาตุที่รับแบบอย่างมาจากลังกามีอายุย้อนหลังไปถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๗ ต่อมาเมื่อมีการบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุนครศรีธรรมราชได้พบจารึกแผ่นทองคำบนส่วนปลียอดพระธาตุกำหนดอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐ การนำเสนอข้อมูลดังกล่าวที่เปลี่ยนไปจากความเชื่อเดิมนี้ กลับได้รับการต่อต้านจากกลุ่มคนในนครศรีธรรมราชที่มีความเชื่อเดิม

การแปลความจากเอกสารประวัติศาสตร์ ประเภทตำนาน และนิทานพื้นบ้าน จึงมีความจำเป็นในแง่ของการอ่านอย่างครบถ้วน รอบด้าน และการวิเคราะห์ด้วยเหตุผล ซึ่งจะทำให้สามารถอธิบายเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้อย่างมีเหตุผล

(ซ้าย) หัวหน้ากลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ ๔ ลพบุรี (นางสาวภัคพดี อยู่คงดี) สอบถามข้อสงสัยกับวิทยากร
(ขวา) หัวหน้ากลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ ๘ เชียงใหม่ (นายไกรสิน ละง์ไกลสิงห์) สอบถามข้อสงสัยกับวิทยากร

หัวหน้ากลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่
๘ เชียงใหม่ (นายไกรสิน อุ่นใจจินต์)
มอบของที่ระลึกแก่วิทยากร
รองศาสตราจารย์ประทีป ชุมพล

การบรรยาย เรื่อง **การศึกษาเรื่องจากตำนานของไทย** โดย นายพิเศษ เจียจันทร์พงษ์

วิทยากรนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องจากตำนานของไทยว่า เรื่องตำนานที่จะกล่าวถึง
นี้ ในปัจจุบันมีความเข้าใจคลาดเคลื่อน ด้วยความเข้าใจของแต่ละคน ได้แก่ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นและกลายเป็นอดีต
มีความแปลกและความแตกต่างจากที่สังคมทั่วไปปฏิบัติ เป็นเรื่องที่เกิดจากการบอกเล่าสืบต่อกันมา ฯลฯ ดังนั้น
จึงเกิดเรื่องราวมากมายที่เรียกกันว่า **ตำนาน** ตามความเข้าใจแบบคนในปัจจุบัน

แต่หากพิจารณาเรื่องของตำนานแล้ว เป็นความสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้ใช้งานบันทึกทางประวัติศาสตร์
ประเภทนี้ต้องพึงระวัง คือ การอ่านอย่างถี่ถ้วนเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาของตำนาน อันจะนำไปสู่การแปล
ความอย่างเข้าใจ และรู้เท่าทันในธรรมชาติของหลักฐานประเภทนี้

เมื่อกล่าวถึงตำนานแล้ว ยังมีงานบันทึกทางประวัติศาสตร์อีกประเภทหนึ่ง คือ **นิทานพื้นบ้าน** ซึ่ง
วิทยากรมีความเห็นว่า การใช้นิทานพื้นบ้านมาอ้างอิง หรือแปลความ ในปัจจุบัน มีโอกาสสร้างความเข้าใจ
คลาดเคลื่อนได้ง่าย เนื่องจากงานบันทึกลักษณะเช่นนี้เป็นการบอกเล่าสืบต่อกันจากปากคำของบุคคล มีตัวแปร
เช่น ค่านิยม ความเชื่อในสังคมของผู้เล่าเรื่องแต่ละราย ฯลฯ ซึ่งส่งผลให้เรื่องราวคลาดเคลื่อนได้มาก ตัวอย่างที่
เห็นได้ชัด ได้แก่

เรื่องถิ่นฐานเดิมของกลุ่มลาวโซ่งในประเทศไทย ซึ่งพบกระจายอยู่ในภาคเหนือ เช่น น่าน สุโขทัย ภาคกลาง เช่น สระบุรี นครสวรรค์ อุทัยธานี สุพรรณบุรี ราชบุรี เพชรบุรี ภาคใต้ คือ ประจวบคีรีขันธ์ โดยทั่วไปชาวบ้านที่สืบเชื้อสายลาวโซ่งมักกล่าวอ้างว่ามาจากอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นความรู้ผ่านแบบเรียนในโรงเรียน แต่พระราชพงศาวดารสมัยรัตนโกสินทร์ กล่าวถึงเหตุการณ์สงครามระหว่างไทย ลาว เวียดนาม ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ต่อเนื่องถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ระบุว่ามีการกวาดต้อนกลุ่มลาวโซ่งจากลาว และเวียดนามเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ต่าง ๆ ของไทย กลุ่มชนเหล่านี้ คือ บรรพบุรุษของกลุ่มลาวโซ่งในปัจจุบัน ดังนั้น ข้อสรุปถึงที่มาของกลุ่มลาวโซ่งว่ามาจากอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรีจึงเป็นความจริงบางส่วน ขณะที่งานวิจัยทางชาติพันธุ์วิทยาของนักมานุษยวิทยาหลายท่านได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มลาวโซ่งว่าเป็นชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์เชื้อสายไท บางครั้งเรียกชนกลุ่มนี้ว่า *ไททรงดำ* มีถิ่นกำเนิดเดิมอยู่ในเมืองเดียนเบียนฟู ตอนเหนือของเวียดนาม และเขตหลวงน้ำทา ตอนเหนือของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ต่อมาถูกกวาดต้อนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ประเทศไทยปัจจุบัน

เรื่องมัสยิดกรือเซะ จังหวัดปัตตานี เมื่อราว พ.ศ.๒๕๔๗ กรมศิลปากรได้กำหนดให้มีการบูรณะมัสยิดแห่งนี้ โดยมีการเสนอให้สร้างส่วนโดมของอาคารให้ครบ แต่ชาวบ้านส่วนหนึ่งมีความเชื่อว่ามัสยิดแห่งนี้จะสร้างส่วนยอดโดมอาคารไม่ได้ ปรากฏในประชุมพงศาวดารถึงเรื่องเล่าว่า พ่อค้าจีนซึ่งสมรสกับหญิงมุสลิมพื้นถิ่น และได้เปลี่ยนศาสนาเป็นมุสลิม พร้อมกับมีศรัทธาให้สร้างมัสยิดกรือเซะขึ้น ขณะที่งานก่อสร้างมัสยิดกำลังดำเนินไป น้องสาวของพ่อค้าจีนนั้นได้เดินทางมาติดตามให้พี่ชายเดินทางกลับไปจีน แต่พี่ชายปฏิเสธ นางจึงฆ่าตัวตาย ก่อนสิ้นใจนางได้สาปแช่งให้การก่อสร้างมัสยิดนี้ต้องมีอันล้มเลิก ไม่สามารถสร้างให้สำเร็จได้ หลังจากนั้น เมื่องานก่อสร้างมัสยิดดำเนินต่อไปใกล้สำเร็จได้เกิดฟ้าผ่าทำลายอาคารนี้หลายมัสยิดครั้ง ทำให้การก่อสร้างส่วนยอดอาคารต้องหยุดชะงักไป กระทั่งมีสภาพเช่นที่ปรากฏในปัจจุบัน ซึ่งจากการสำรวจของวิทยากรในพื้นที่มัสยิดกรือเซะพบว่า อาคารหลังนี้มีส่วนผนังที่บาง ดังนั้นการสร้างเครื่องบนของอาคารที่เป็นโดมขนาดใหญ่ซึ่งก่อด้วยอิฐมีน้ำหนักมาก จึงทำให้อาคารนี้อาจเกิดการทรุดตัวได้ ส่งผลให้ไม่สามารถก่อสร้างได้สำเร็จนับแต่ครั้งอดีต จนกลายเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับอาถรรพ์คำสาปแช่งนั้น หากเป็นการก่อสร้างในปัจจุบัน อาคารมัสยิดที่มีผนังอาคารบางเช่นนี้ สามารถสร้างโดมของอาคารได้ด้วยการใช้โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก

เรื่องสถาปพระเจ้าอุทุมพร ในพม่า เป็นเรื่องที่เล่าสืบเนื่องมาแต่อดีต เมื่อครั้งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพเสด็จพม่า ได้มีพระนิพนธ์เรื่องเที่ยวเมืองพม่า กล่าวถึง พระองค์เสาะหาเจดีย์ที่กล่าวกันว่าเป็นที่ประดิษฐานพระอัฐิของพระเจ้าอุทุมพร กษัตริย์อยุธยาซึ่งทรงถูกกวาดต้อนไปกับกองทัพพม่า เมื่อครั้งสงครามพม่า พ.ศ.๒๓๑๐ แต่การเสด็จไปพม่าในครั้งนั้น ไม่ทรงพบเจดีย์บรรจุพระอัฐิพระเจ้าอุทุมพรแต่อย่างใด กระทั่งต่อมาใน พ.ศ.๒๕๓๘ แพทย์ชาวพม่ารายหนึ่งซึ่งเป็นนักวิชาการอิสระได้เขียนบทความลงในหนังสือ Today กล่าวถึงเอกสารคำให้การของเชลยไทยที่ถูกกวาดต้อนไปในช่วงสงครามอยุธยา กับพม่าใน พ.ศ.๒๓๑๐ ที่ระบุว่าพระมหากษัตริย์นอกบัลลังก์พระองค์หนึ่งถูกกวาดต้อนไปในคราวเดียวกัน และสวรรคตที่พม่าในเวลาต่อมา และได้มีการปลงพระศพ พร้อมทั้งสร้างเจดีย์บรรจุพระอัฐิไว้ที่เนิน Linzingong เมืองมันตลีย์

การนำเสนอบทความดังกล่าว กรมศิลปากรได้ตอบชี้แจงในเรื่องดังกล่าวแล้วว่า ไม่มีหลักฐานใดยืนยันว่าเป็นพระอัฐิของพระเจ้าอุทุมพร และแม้แต่ชื่อพื้นที่สร้างเจดีย์บรรจุพระอัฐิพระเจ้าอุทุมพรตามที่กล่าวอ้าง

คือ Linzingong (ในภาษาพม่า หมายถึง โคกล้านช้าง) ขาดความสัมพันธ์กับสิ่งก่อสร้างที่ถือว่าสำคัญที่สุดในพื้นที่นั้น ดังนั้นเรื่องดังกล่าวจึงยุติลง โดยในปีต่อมา รัฐบาลพม่าได้กำหนดให้เป็นปีการท่องเที่ยวพม่า ดังนั้น เรื่องที่เล่าสืบต่อเกี่ยวกับพระอริยวัชรียไทยในพม่าจึงอาจเป็นส่วนหนึ่งในแผนการกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวทางหนึ่ง

การตรวจสอบตำนานจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการเลือกใช้ข้อมูลจากบันทึกประวัติศาสตร์ประเภทนี้ เพราะจะทำให้ผู้ใช้สามารถเข้าใจถึงสิ่งที่ตำนานต้องการสื่อกับผู้อ่าน ทั้งสามารถเข้าใจได้ถึงเหตุผลในการบันทึกตำนานในลักษณะนั้นๆเพื่อการอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ตัวอย่างเช่น

เรื่องชื่อเรียกพงศาวดารเหนือ พงศาวดารฉบับนี้รวบรวมขึ้นโดยพระวิเชียรปรีชา (น้อย) เนื้อหากล่าวถึงเมืองสุโขทัย ดังนั้นข้อสันนิษฐานถึงชื่อพงศาวดารฉบับนี้จึงอาจมีที่มาจากการเรียกโดยกลุ่มดินแดนในภาคกลาง คือ อโยธยา เรียกหัวเมืองสุโขทัยว่า เมืองเหนือ ซึ่งตามประวัติกล่าวว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเมื่อครั้งดำรงพระอิสริยยศเป็นกรมพระวังบวรสถานมงคล โปรดให้พระวิเชียรปรีชา(น้อย) รวบรวมพงศาวดารฉบับนี้ขึ้น จากพงศาวดารเหนือฉบับเก่าที่มีมาแต่สมัยอยุธยา

เรื่องตำนานสุวรรณโคมคำ และตำนานสิงหนวัติกุมาร ตำนานดังกล่าวเล่าเรื่องราวการเกิดของรัฐต่างๆในภาคเหนือ และวงศ์กษัตริย์ที่ปกครองเมืองเหล่านั้นในช่วงเวลาต่างๆ ที่เป็นช่วงเวลาตั้งแต่ก่อนพุทธกาล เมื่อเริ่มมีการสร้างโลกจนถึงหลังพุทธกาลสืบเนื่องมา การดำเนินเรื่องราวในการบันทึกมุ่งบอกเล่าอ้างอิงสถานที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ดินแดนชมพูทวีปซึ่งเป็นถิ่นกำเนิดพระพุทธเจ้าสมณโคดม หรือการอธิบายที่มาของกษัตริย์ต้นวงศ์อย่างสิงหนวัติกุมารที่เสด็จมาจากกรุงราชคฤห์ ซึ่งเป็นเมืองที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า

สิงหนวัติกุมารทรงครองโยนกนาคนัน มีกษัตริย์ปกครองสืบต่อมาหลายพระองค์ จนกระทั่งวันหนึ่งชาวเมืองได้จับปลาไหลเผือกขนาดใหญ่และกินเป็นอาหาร เกิดปาฏิหาริย์เมืองถล่ม เหลือเพียงหญิงชราเพียงคนเดียวซึ่งไม่ได้กินเนื้อปลาไหลเผือกนั้น ต่อมาจึงมีพระยามังรายก่อตั้งราชวงศ์ขึ้นใหม่ แม้มิใช่พระมหาสมมุติ เช่นกษัตริย์องค์ก่อนที่ปกครองในเมืองภาคเหนือ แต่ทรงมีสิทธิธรรมในการเป็นกษัตริย์ด้วยเหตุที่เป็นพุทธศาสนิกชน การนำเรื่องพุทธศาสนามาเป็นกรอบในการบันทึกเรื่องราวพัฒนาการของดินแดนในภาคเหนือจึงเป็นการสื่อถึงความเป็นดินแดนอิสระซึ่งคนส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา

เรื่องตำนานพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช ตำนานเรื่องนี้ สันนิษฐานว่าเป็นงานเขียนที่เกิดขึ้นในช่วงหลัง ดังนั้น หากสังเกตจะพบลักษณะการบันทึกเรื่องราวเพื่อย้ำถึงความสำคัญของพุทธสถานแห่งหนึ่งที่ต่างไปจากตำนานที่เกิดขึ้นในภาคเหนือซึ่งบันทึกขึ้นก่อนหน้านี้ โดยล้วนบันทึกว่าเป็นสถานที่ซึ่งพระพุทธเจ้าเคยเสด็จมาโปรดผู้คนและมีพุทธทำนายเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของเมืองในภาคเหนือ ด้วยการระบุว่าพระบรมธาตุนครศรีธรรมราชเคยเป็นที่ประดิษฐานพระเขี้ยวแก้ว ปุชนิยวัตถุสำคัญของลังกา และยังสื่อถึงการเป็นดินแดนอิสระแห่งหนึ่งบนคาบสมุทรภาคใต้

นอกจากนี้ หากพิจารณาถึงวัสดุที่ใช้ในการบันทึกเรื่องราวตำนาน มีข้อพิจารณาว่า วัสดุที่บันทึกไม่ใช่เงื่อนไขที่กำหนดลักษณะเนื้อหาของการบันทึกเรื่องตำนาน เนื่องจากมีนักวิชาการบางท่านเชื่อว่า ศิลาจารึกเป็นการบันทึกเรื่องราวที่น่าเชื่อถือ เพราะบันทึกเรื่องในขณะที่ผู้ทำการจารึกนั้นประสบอยู่ โดยละเลยไม่พิจารณาความที่ปรากฏในศิลาจารึกบางหลัก เช่น ศิลาจารึกหลักที่ ๒ (ศิลาจารึกวัดศรีชุม) กล่าวถึงพ่อขุนผา

เมือง ผู้ร่วมก่อตั้งเมืองสุโขทัยกับพ่อขุนบางกลางหาว ซึ่งมีนามเดิมว่ากมรเตงอัญญาเมือง เป็นพระสวามีของนางสีชมหาเทวี พระธิดาของผีฟ้าเจ้าเมืองศรีโยชธรปุระ อันเป็นการบันทึกในลักษณะตำนาน

สิ่งที่ต้องคำนึงถึงอีกเรื่องหนึ่งในการศึกษาเรื่องตำนาน คือ ตำนานเป็นเรื่องราวที่เกิดจากการคัดลอกต่อเนื่องกัน ดังนั้น การคัดลอกที่คลาดเคลื่อนย่อมเกิดขึ้นได้เช่นกัน ดังนั้น ตำนานจึงเป็นงานบันทึกอย่างหนึ่งที่ต้องมีการตรวจสอบ ร่วมกับเอกสารประเภทอื่นๆ

นางสาวภัทรวดี ดีสมโชค นักโบราณคดี
ชำนาญการ สำนักศิลปากรที่ ๓
พระนครศรีอยุธยา สอบถามข้อสงสัยกับ
วิทยากร

ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านโบราณคดี
(นายนิติ แสงวันฉน์) มอบของที่ระลึกกับ
วิทยากร นายพิเศษ เจียจันทร์พงษ์

๑๖.๐๐ – ๑๖.๓๐ น.

- การตอบข้อซักถาม
- พิธีปิดการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ โดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านโบราณคดี (นายนิติ แสงวันฉน์)

ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านโบราณคดี (นายนิติ
แสงวันฉน์) กล่าวปิดการประชุมเชิง
ปฏิบัติการโครงการองค์ความรู้ว่าด้วยการ
กลั่นกรอง และวิเคราะห์เอกสาร
ประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้าน
๕ ๖ ๗

วิทยากร คณะทำงาน และผู้เข้าร่วมประชุม ถ่ายภาพหมู่ร่วมกัน

การประเมินผล

การประชุมเชิงปฏิบัติการ โครงการองค์ความรู้ว่าด้วยการกลั่นกรอง และวิเคราะห์เอกสารประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้าน เพื่องานโบราณคดี

ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ โครงการองค์ความรู้ว่าด้วยการกลั่นกรอง และวิเคราะห์เอกสารประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้าน เพื่องานโบราณคดี ระหว่างวันที่ ๒๒ – ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ณ ห้องประชุมอาคารดำรงราชานุภาพ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ซึ่งมีผู้เข้าร่วมการประชุมจากสำนักโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ ๑ – ๑๕ สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ และสถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา) รวมทั้งสิ้น ๕๐ คน

จากแบบประเมินผล จำนวน ๕๐ ชุด ซึ่งคณะทำงานจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ จัดทำขึ้น เพื่อให้ผู้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ ตอบกลับ พบว่าผู้เข้าร่วมการประชุมฯ ตอบแบบประเมิน จำนวน ๒๐ ชุด คิดเป็นร้อยละ ๔๐ ของจำนวนแบบสอบถามประเมินผลการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ แบบประเมินผลที่ตอบกลับแสดงถึงความสนใจและความคาดหวังของผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการฯ ในครั้งนี้ โดยสามารถแบ่งแยกเป็นประเด็นได้ ดังนี้

ข้อมูลเบื้องต้นของผู้เข้าร่วมการประชุมฯ

๑.๑ เพศชาย ๗ คน เพศหญิง ๑๓ คน

๑.๒ อายุไม่เกิน ๓๐ ปี จำนวน ๔ คน

อายุระหว่าง ๓๑ – ๔๐ ปี จำนวน ๗ คน

อายุระหว่าง ๔๑ – ๕๐ ปี จำนวน ๑ คน

อายุ ๕๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๘ คน

๑.๓ อาชีพ ราชการ จำนวน ๑๙ คน ลูกจ้างชั่วคราวหน่วยราชการ จำนวน ๑ คน

๑.๔ การศึกษา ปริญญาตรี จำนวน ๑๒ คน ปริญญาโท จำนวน ๗ คน

ปริญญาเอก จำนวน ๑ คน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ

๒. ความเหมาะสมของหัวข้อการประชุมฯ ผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนมีความเห็นว่า

เหมาะสม จำนวน ๑๙ คน ไม่มีความเห็น จำนวน ๑ คน

๓. ความเหมาะสมของหัวข้อการบรรยายในการประชุมฯ ครั้งนี้

เหมาะสม จำนวน ๒๐ คน

๔. ความเหมาะสมในช่วงเวลาการจัดประชุม

เหมาะสม จำนวน ๒๐ คน

๕. ระดับมาก - น้อยของประโยชน์ในการเข้าร่วมการประชุมฯ

มีประโยชน์มาก จำนวน ๑๙ คน ไม่มีความเห็น จำนวน ๑ คน

๖. มีความสนใจในหัวเรื่องใดของการประชุมฯ ครั้งนี้

- จารีตการบันทึกเอกสารประวัติศาสตร์ของโลกมุสลิม
- การเขียนและชำระเอกสารประวัติศาสตร์พม่า
- ตำนานและนิทานพื้นบ้าน : เงื่อนไขของการแปลความ
- วันวาร กาลเวลา นานาคักราช และจารีตการบันทึกเอกสารทางประวัติศาสตร์จีน

๗. ความเหมาะสมของเอกสารประกอบการประชุมฯ

เหมาะสม จำนวน ๒๐ คน

๘. ความเหมาะสมของสถานที่จัดการประชุมฯ

เหมาะสม จำนวน ๒๐ คน

๙. ความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานจัดการประชุมของเจ้าหน้าที่

พึงพอใจ จำนวน ๑๖ คน ไม่มีความเห็น จำนวน ๔ คน

๑๐. ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

- ควรมีการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ผู้สนใจทั่วไปได้รับฟัง
- จัดการบรรยายในเรื่อง ต่างๆ ดังนี้

๑. การวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับพงศาวดาร ตำนาน เช่น พงศาวดารโยนก ตำนาน
สิงหนวัติ ฯลฯ

๒. วรรณกรรมโบราณาเขียน

๓. ความรู้ใหม่ทางด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ศิลปะ

สรุป

การประชุมเชิงปฏิบัติการ โครงการองค์ความรู้ว่าด้วยการกลั่นกรอง และวิเคราะห์เอกสารประวัติศาสตร์ ตำนาน และนิทานพื้นบ้าน เพื่องานโบราณคดี ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ ๒๒ – ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ณ ห้องประชุมอาคารดำรงราชานุภาพ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร โดยกลุ่มวิจัยและพัฒนางานโบราณคดี สำนักโบราณคดี นับเป็นกิจกรรมหนึ่งในปีงบประมาณ ๒๕๕๗ ซึ่งกลุ่มวิจัยและพัฒนางานโบราณคดีได้รับอนุมัติให้ดำเนินการเพื่อสร้างองค์ความรู้ในเรื่องของการกลั่นกรองและวิเคราะห์เอกสารประวัติศาสตร์ประเภทตำนาน และนิทานพื้นบ้าน ซึ่งผู้ปฏิบัติงานทางโบราณคดีมีการใช้ข้อมูลประเภทดังกล่าวเพื่อการวิเคราะห์แปลความทางโบราณคดี ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการสร้างองค์ความรู้ในเรื่องการกลั่นกรอง วิเคราะห์ความน่าเชื่อถือในข้อมูลลักษณะเช่นนี้ เพราะองค์ความรู้ที่เกิดจากการนำเสนอความรู้ในด้านต่างๆเพื่อช่วยในการกลั่นกรอง และวิเคราะห์เอกสารทางประวัติศาสตร์ซึ่งวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิได้นำเสนอในการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ จะช่วยในการเสริมสร้างความรู้การวิเคราะห์ ประเมินเอกสารประวัติศาสตร์ ประเภทตำนาน นิทานพื้นบ้าน แก่นักโบราณคดี รวมทั้งบุคลากรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับเอกสารประวัติศาสตร์ลักษณะดังกล่าว รวมทั้งสร้างความตระหนักในการรื้อฟื้นอนุรักษ์เอกสารประวัติศาสตร์ ประเภทตำนาน นิทานพื้นบ้าน เพื่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติสืบไป

